

K TERMINOLOGII VĚD O VÝCHOVĚ

Jiří Kropáč

Švec, Š. a kol. *Pojmoslovné spory a ich definičné riešenia vo výchovovede*. Bratislava : STIMUL, FF UK, 2003. ISBN 80-88982-73-1.

Současně s rozvojem vědy nebo vědních oborů je budován jejich specifický jazyk, jehož podstatnou stránkou je terminologický systém. Jde o množinu termínů dané vědy nebo oboru, která zahrnuje i vztahy mezi termíny. Existence propracovaného terminologického systému je pro úspěšnou činnost vědního oboru nezbytná, stav terminologického systému vědy a její exaktnost souvisejí. Dobře vybudovaný jazyk vědy umožňuje totiž efektivní a přesné myšlení i porozumění. Dotváření a řešení problémů terminologického systému každé vědy, ale i praktického oboru, je proto považováno za trvale aktuální a významnou úlohu pro jejich odborníky. Tato terminologická činnost se zaměřuje na upřesňování významu a vztahů základních pojmů (kategorií) i na řešení terminologických podnětů či problémů, na přejmenování či upřesňování pojmů a názvů.

V oblasti věd o výchově je popsáný úkol naléhavý. Přesvědčuje o tom nezbytnost „terminologických rubrik“ v diplomových a disertačních pracích zařazovaných v důsledku různého výkladu i základních pojmů (jako je například pojem didaktika) v našich renomovaných pedagogických publikacích. Obtíže nastávají při překladech ze zahraniční literatury, zejména z angličtiny.

Posuzovaná publikace přináší výsledky řešení grantové úlohy VEGA MŠ SR č. 714-1/8004/01 „Teoreticko-metodologické základy vedeckého pojmoslovia v oblasti školstva, sporné termíny a ich definície v pedagogike a andragogike.“ Jde v pořadí již o druhou publikaci přinášející výsledky řešení této grantové úlohy, první publikace byla vydána pod názvem ŠVEC, Š. *Jazyk vied o výchove*. Bratislava : Gerlach print, 2002. ISBN 80-968564-9-9.

Recenzovaná publikace přispívá k pokroku terminologie věd o výchově v obou významech tohoto termínu, tedy k rozvoji teorie o vlastnostech termínů a o jejich struktuře i k bezprostřednímu rozvoji vybraných termínů a vyjádření jejich struktury. Protože příbuznost a srozumitelnost slovenského a českého jazyka je vysoká a terminologie věd o výchově v obou nynějších státech se dlouhodobě ovlivňovaly a stále ovlivňují (v publikaci jsou odkazy na českou literaturu a uváděny analogie pojmů z obou jazyků), je recenzovaná publikace vhodná i pro českého čtenáře. Je to sborník dvanácti tematicky souvisejících, převážně teoretických statí odborníků z různých věd či oblastí věd o výchově. K těmto dvanácti statím se přidává informačně hodnotný Úvod. Ve statích jsou nastoleny a řešeny problémy současné terminologie věd o výchově, navrhovány názvy pojmů, které jsou významově vymezovány nebo upřesňovány.

Autorem první práce zásadního významu je prof. PhDr. Štefan Švec, CSc. Věnuje se definičnímu a klasifikačnímu začlenění pojmů (uvádíme české ekvivalenty) dovednost (slovensky zručnosť), schopnost a způsobilost (spôsobilosť). Slovenský název zručnosť nepovažuje za vhodný pro označení dovedností intelektově kognitivních. Za nejobecnější z uvažovaných pojmů považuje pojem schopnost, jehož systematickým členěním se podrobně zabývá. Pojem způsobilost chápe jako schopnost něčím být (a tedy poznávat, dorozumívat se, konat a hodnotit). Značnou pozornost věnuje rovněž zdůvodnění a vymezení pojmu spôsobilosť, chápe jej jako ekvivalent pro český termín dovednost (anglicky skill).

Významový posun předmětu andragogiky od výchovy a vzdělávání dospělých k pojmu celoživotní učení prezentuje PhDr. Július Matulčík, CSc. Věnuje se i pojmům dospělost, další vzdělávání, výchova a vzdělávání dospělých a také jejich členění. Mgr. Vlasta Cabanová, PhD., poukazuje z etnopedagogického hlediska na možnosti obohacení obsahu vzdělání o regionální faktory a využití lidové kultury. Zabývá se i problematikou termínů regionální výchova a regionální škola.

Speciální pedagog prof. PhDr. Štefan Vašek, CSc., prezentuje výklad a návrh definic pojmů speciálně pedagogické teorie komunikace a přibližuje čtenáři různé komunikační systémy při činnosti s handicapovanými. PaedDr. Adriana Weigerová, PhD., uvádí historické souvislosti vývoje obsahu pojmu zdravotní pedagogika.

Na problematiku terminologie v oblasti techniky a technické výchovy je dlouhodobě zaměřen prof. Ing. Ján Stoffa, DrSc. Ve své studii předkládá návrh na odstranění kolize termínů technika a technologie ve vědách o výchově. PaedDr. Jana Zálešáková–Gašparíková se zabývá pojmy technologie vzdělávání a didaktická technologie a postavením technologie vzdělávání v systému věd.

Následující čtyři stati se zabývají terminologickými problémy v souvislosti s tělesnou výchovou. PhDr. Anna Pavlíková se v první z nich zabývá otázkou, zda v přípravě učitelů uplatňovat dosavadní koncepci teorie výchovy jako teorii složek výchovy nebo uplatnit teorii citové a volní výchovy. Předmětem stati, kterou zpracovala prof. PhDr. Jela Labudová, CSc., je upřesnění obsahu pojmu sportovní trénink; tato stať ukazuje i způsob činnosti při zavádění sportovních termínů souvisejících s pojmem trénink. Doc. PaedDr. Helena Medeková, CSc., porovnává pojmy tělesná zdatnost a fitness z hlediska jejich významové shody a způsobu používání. Tento příspěvek konkretizuje některé problémy, které mohou vznikat „jednoduchým“ přebíráním cizích pojmů do vědeckého jazyka. PaedDr. Peter Mačura, PhD., analyzuje termín dynamická technika ve sportovních hrách jakožto termín věd o výchově.

Poslední stať, jejímž autorem je opět prof. PhDr. Štefan Švec, CSc., vysvětluje a člení pojem semiformální vzdělávání. Zatímco formální vzdělávání je dosahováno především v institucích zaměřených na vzdělávání a odborný výcvik a vede k oficiálně uznaným dokladům a kvalifikaci, semiformální

(v zahraničí je používán spíš termín nonformální) vzdělávání je organizováno např. na pracovišti nebo v různých sdruženích, informální vzdělávání je mimovolné, nezáměrné, příležitostné vzdělávání, např. v rodině, mezi vrstevníky, přáteli atp. I dalším uvedeným pojmům je ve statí věnována pozornost a jejich obsah je členěn.

Přehled statí ukazuje, že rozsah sborníku zahrnul řadu disciplín věd o výchově. Terminologických studií z oblastí věd o výchově není u nás rozhodně nadbytek, proto lze pozornosti českého čtenáře recenzovaný sborník doporučit, přináší nejen výsledky řešení terminologických otázek v blízkém jazyce, ale především metodu řešení terminologických „sporů a jejich definičního řešení“. Pro ty, kteří zpracovávají rozsáhlejší práce z oblasti věd o výchově, může být také motivem, aby tuto terminologii ve svých pracích rozpracovávali.

Jiří Kropáč, doc., PaedDr., CSc., katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, tel. 00420/585635805, fax 00420/585231400, e-mail kropac@pdfnw.upol.cz